

Η εξάπλωση του φαινομένου του θρησκευτικού φανατισμού και η μαρτυρία και το μαρτύριο των χριστιανών στο σύγχρονο κόσμο

/ [Πεμπτουσία](#)

Εισήγηση στο Διεθνές Διεπιστημονικό Συνέδριο με θέμα:

«Θρησκεία και Βία» Α.Π.Θ., 27-29 Απριλίου 2015

Ζούμε σε ένα κόσμο που σημαδεύεται, όλο και περισσότερο, από την εξάπλωση της βίας και του φαινομένου του θρησκευτικού φανατισμού κάθε μορφής και προέλευσης, ιδιαίτερα, όμως, του ισλαμικού. Καθημερινά γινόμαστε μάρτυρες εγκλημάτων που διαπράττονται στο όνομα του Θεού ή στο όνομα της θρησκείας, ενώ η διαδικτυακή και τηλεοπτική αναμετάδοση των εγκλημάτων αυτών αυξάνει τη φρίκη και τον αποτροπιασμό, διαχέοντας παράλληλα στις δυτικές κοινωνίες, όπως και στον τόπο μας, το αίσθημα ανασφάλειας και αβεβαιότητας, καθώς και την εχθρότητα έναντι των άλλων, ιδιαίτερα όσων έχουν πιο σκούρα επιδερμίδα από τη δική μας και ασπάζονται τη θρησκεία του Ισλάμ.

Σε όποια γωνιά του πλανήτη και αν κοιτάξει κανείς θα δει είτε θρησκευτικής φύσεως πολέμους είτε εγκλήματα και σφαγές που διαπράττονται στο όνομα της θρησκείας — στην καλύτερη περίπτωση βία και καταναγκασμός που ασκούνται στο όνομα της θρησκείας: Αφγανιστάν, Πακιστάν, Ιράν, Υεμένη, Σαουδική Αραβία, Ιράκ, Συρία, Παλαιστίνη, Αίγυπτος, Λιβύη, Σουδάν, Τυνησία, Αλγερία, Νιγηρία, Κένυα, ο κατάλογος μοιάζει μακρύς και ατελείωτος με τις χώρες και τις περιοχές, όπου δεν γίνεται σεβαστή η θρησκευτική ελευθερία και ανεξιθρησκία και όπου καταπατούνται βάνουσα και βάρβαρα στοιχειώδη και θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, όπως αυτό της θρησκευτικής ελευθερίας.

Το ίδιο διαδεδομένη είναι η θρησκευτική νομιμοποίηση της βίας ή η εξύμνηση σύγχρονων μορφών «δίκαιου πολέμου», όπως στην περίπτωση των υπερσυντηρητικών χριστιανών φονταμενταλιστών της Αμερικής, ή η συγκεκριμένη, και μερικές φορές ακόμη και ανοιχτή, ευλογία των όπλων του πολέμου και των συγκρούσεων από θρησκευτικούς λειτουργούς, με τις περιπτώσεις του πολέμου στην Γεωργία και την Ουκρανία να αγγίζουν και τη δική μας, την ορθόδοξη οικογένεια. Εάν, δε, κάνουμε λόγο για ηπιότερες μορφές παραβίασης της θρησκευτικής ελευθερίας, φοβούμαι πως τότε θα έρθουμε πιο

κοντά στη γειτονιά μας, ίσως και μέσα στην Ευρώπη ή και στην ίδια τη χώρα μας.

Με την τρομοκρατική επίθεση της Αλ-Κάϊντα στους δίδυμους πύργους της Νέας Υόρκης το 2001, η θρησκευτικής εμπνεύσεως βία πλήττει την καρδιά του δυτικού κόσμου, ενώ με την εισβολή των ΗΠΑ και της Μ. Βρετανίας στο Ιράκ μεγάλες δυνάμεις της Δύσης ηγούνται μιας νέας «σταυροφορίας» εναντίον του αραβικού κόσμου, τις ακραίες συνέπειες της οποίας παρακολουθούμε άφωνοι με τα όσα συμβαίνουν σήμερα στη Μέση Ανατολή. Τέλος, με τις τρομοκρατικές ισλαμικές επιθέσεις στην Μαδρίτη το 2004 και στο Λονδίνο το 2005, καθώς και με τις πρόσφατες στη Γαλλία, το Βέλγιο και τη Δανία με αφορμή τα σκίτσα του Μωάμεθ, θρησκευτικής εμπνεύσεως βία κατακλύζει πλέον και αποσταθεροποιεί την ίδια την Ευρώπη.

Αποκεφαλισμοί ανθρώπων, πυρπολήσεις εκκλησιών και ανείπωτες φρικαλεότητες και πρακτικές, που ο μέσος άνθρωπος του πολιτισμένου κόσμου θεωρούσε πως έχουν πια απωθηθεί και εξοριστεί στις πιο σκοτεινές γωνιές της ιστορίας, έχουν γίνει θέαμα καθημερινό και αποτρόπαιο και τείνουν να καταλάβουν το προσκήνιο της ιστορίας και των διεθνών εξελίξεων. Η αγωνία και η ανασφάλεια κυριεύουν όλο και περισσότερο μεγάλα τμήματα του παγκόσμιου πληθυσμού, ενώ πολλοί αναρωτιούνται ποια πρέπει να είναι η ενδεδειγμένη στάση και απάντηση των πιστών στην επελαύνουσα, θρησκευτικής εμπνεύσεως, βαρβαρότητα.

Στη συνάφεια αυτή επιτρέψτε μου μια ειδική αναφορά στους χριστιανούς της

Μέσης Ανατολής, που δοκιμάζονται και πάλι σκληρά υφιστάμενοι διωγμούς και διώξεις, βάνουση καταπάτηση της θρησκευτικής τους ελευθερίας, που σε ορισμένες περιπτώσεις πληρώνουν με την ίδια τους τη ζωή. Με τους χριστιανικούς αυτούς πληθυσμούς οι ορθόδοξοι, και ιδιαίτερα οι ελληνόφωνοι, συνδεόμαστε με πολλαπλούς δεσμούς (εκκλησιαστικούς, θεολογικούς, ιστορικούς, πολιτισμικούς), γι' αυτό και θεωρούμε πως είναι δικαιολογημένη η ευαισθησία μας για τα όσα συμβαίνουν σήμερα εκεί, στην αποφασιστικής σημασίας αυτή περιοχή του πλανήτη.

Δεν είναι η πρώτη φορά που στην πολύπαθη αυτή περιοχή οι χριστιανοί αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα. Αυτό, όμως, που διαφοροποιεί την παρούσα συγκυρία από κάθε προηγούμενη είναι το γεγονός ότι λαμβάνει χώρα στο πλαίσιο μιας ευρύτερης αναταραχής, όπου τα αιτήματα του αραβικού λαού (κυρίως της νεολαίας) από το Μαρόκο έως τις χώρες του Κόλπου, και από την Αίγυπτο μέχρι τη Συρία, για δημοκρατία και ελευθερία συνυφαίνονται, συγχέονται ή γίνονται αντικείμενο εκμετάλλευσης από τον χειρότερης μορφής και επιθετικότητας ισλαμικό φονταμενταλισμό, όπως χαρακτηριστικά αυτός εκφράζεται μέσα από τον Σαλαφισμό και ακόμη πιο πρόσφατα από τον Τζιχαντισμό του Ισλαμικού Κράτους. Τα ακραία αυτά ρεύματα, εκτός από μια υπερσυντηρητική, και στην περίπτωση του Ισλαμικού Κράτους πολεμική, ερμηνεία του Κορανίου και της ισλαμικής παράδοσης, επιδιώκουν ρητώς μια καθαρόαιμη (απαλλαγμένη από ξένα στοιχεία) ισλαμική Μέση Ανατολή και την ισλαμοποίηση ή αλλιώς την έξοδο των χριστιανών από τις πανάρχαιες εστίες τους. Θα ήταν λάθος, όμως, να ερμηνεύσουμε τα συμβαίνοντα σήμερα στην περιοχή αυτή αποκλειστικά υπό το πρίσμα της επιθετικής δραστηριότητας των ακραίων ισλαμικών κύκλων. Υπάρχει ένα ανοιχτό ακόμη ζήτημα ή μάλλον αίτημα δημοκρατίας, ελευθερίας, προόδου, σεβασμού των ανθρωπίνων και θρησκευτικών δικαιωμάτων που δονεί τον αραβικό κόσμο σήμερα (και που περιλαμβάνει ως ένα βαθμό και τους ίδιους τους χριστιανούς), και που θα ήταν λάθος να παραγνωρίσουμε και να υποτιμήσουμε, επικεντρώνοντας αποκλειστικά την προσοχή μας στην τύχη των χριστιανών στην Μέση Ανατολή. Το κίνημα αυτό, μέσα στην αντιφατικότητα και τη ρευστότητά του, μπορεί να αποδειχτεί ευεργετικό για τους χριστιανούς (εάν επικρατήσουν οι δυνάμεις που ζητούν δημοκρατία και ελευθερία) ή καταστροφικό (εάν επικρατήσουν οι ακραίες συντηρητικές ισλαμιστικές κινήσεις, και ανέλθουν στην εξουσία ισλαμιστικά ή, το ακόμη χειρότερο, τζιχαντιστικά καθεστώτα, ενδεχόμενο που φοβούνται όλοι, τόσο οι χριστιανοί όσο και οι μουσουλμάνοι).

Μέσα σε αυτό το κλίμα θα πρέπει να προσευχόμαστε να έχουν ταχεία έκβαση οι ανοιχτές εστίες έντασης και διενέξεων στη Μέση Ανατολή, που επηρεάζουν καθοριστικά το παρόν και το μέλλον των χριστιανών στην περιοχή. Έτσι, εκτός από το κορυφαίο αυτή τη στιγμή πρόβλημα της Συρίας (όπου και ο καταστροφικός

εμφύλιος πόλεμος και η δεινή θέση των χριστιανών, και μάλιστα των Ορθοδόξων, που αποτελούν και την πλειοψηφία των χριστιανών σε αυτήν την χώρα, καθώς βρίσκονται ανάμεσα στα πυρά των ισλαμιστών ανταρτών και των υποστηρικτών του καθεστώτος του Μπασάρ Ελ Άσαντ), και το συνεχιζόμενο παλαιστινιακό δράμα (που, μεταξύ άλλων, έχει ως συνέπειά του τη δημογραφική αιμορραγία του Χριστιανισμού στην πανάρχαια κοιτίδα του), ας έχουμε στη σκέψη και την προσευχή μας τους Κόπτες της Αιγύπτου (όπου μέρα τη μέρα, παράλληλα προς την κυβερνητική καταστολή, αυξάνονται τα κρούσματα θρησκευτικής βίας σε βάρος των χριστιανών και οι πράξεις ισλαμικής τρομοκρατίας), τις μικρές χριστιανικές κοινότητες της Αλγερίας, της Τυνησίας και της Λιβύης (όπου και η μικρή και χειμαζόμενη ελληνορθόδοξη κοινότητα), τις ιστορικές χριστιανικές κοινότητες της Ιορδανίας (με κορυφαία την επισκοπή του Ελληνορθόδξου Πατριαρχείου Ιεροσολύμων), και βέβαια τις αποδεκατισμένες πλέον (μετά ή, ορθότερα, εξαιτίας της αμερικανικής εισβολής) χριστιανικές κοινότητες του Ιράκ, που σε πολλές περιοχές, όπως στη Μοσούλη και στην ευρύτερη περιοχή του Αρμπίν, υφίστανται τις θηριωδίες του Ισλαμικού Κράτους.

Πέρα από αυτές τις εστίες έντασης και ανησυχίας, ας έχουμε υπόψη μας ότι οι σημαντικές αλλαγές που συντελούνται σήμερα σε όλη τη Μέση Ανατολή, θέτουν ενώπιον των χριστιανών νέα προβλήματα, νέες προκλήσεις αλλά και νέες δυνατότητες, καθώς αναδεικνύουν ευρύτερα ζητήματα, όπως: ο ισλαμικός φονταμενταλισμός και η διάδοση του Σαλαφισμού και του τζιχαντισμού, το αίτημα της πολιτικής και συνταγματικής ισοτιμίας (οι χριστιανοί ως μειονότητα ή ως ισότιμοι πολίτες), η συζήτηση για τον κοσμικό ή θρησκευτικό χαρακτήρα του κράτους, το αίτημα για δημοκρατία και σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το αίτημα της κοινωνικής δικαιοσύνης, η ισότιμη πρόσβαση στην τεχνολογία και στην ανάπτυξη, ο κοινωνικός εκσυγχρονισμός και η καθυστερημένη είσοδος του αραβικού κόσμου στην εποχή της νεωτερικότητας, η θέση της γυναίκας, η ελευθερία της θρησκείας, το κορυφαίο (από χριστιανική σκοπιά) αίτημα της συμφιλίωσης και της καταλλαγής, κ. ά.

Από τη στάση των χριστιανών στα παραπάνω ζητήματα, όπως βεβαίως και από τις ευρύτερες εξελίξεις και διεργασίες εντός του Ισλάμ που είναι η κυρίαρχη θρησκεία της περιοχής, θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό και η συνέχιση της παρουσίας τους στη Μέση Ανατολή. Όπως τόνισε και ο Θεοφιλέστατος Επίσκοπος Πύργου κ. Ηλίας, του Πατριαρχείου Αντιοχείας, στην παρέμβασή του στην στρογγυλή τράπεζα που διοργάνωσε η Ακαδημία Θεολογικών Σπουδών τον Μάρτιο του 2013 στο Βόλο, «οι χριστιανοί θρησκευτικοί ηγέτες οφείλουν να ερμηνεύουν σωστά τα σημεία των καιρών, ώστε και με τη βοήθεια της προσευχής να κατανοήσουν τα επερχόμενα γεγονότα. Η Ορθόδοξη Εκκλησία, μετά το πέρας των δυσκολιών, θα πρέπει να έχει

τη δυνατότητα συμμετοχής στη νέα συριακή κοινωνία που θα προκύψει. Γι' αυτό και όλοι οι χριστιανοί πρέπει να παίξουν θετικό ρόλο στην αναγέννηση και συμφιλίωση των διαφόρων παρατάξεων, ενώ θα πρέπει το Ισλάμ απ' τη μεριά του να δείξει έμπρακτα το σεβασμό του προς τις μειονότητες, δίνοντας μια θετική και ειρηνική διέξοδο στη δύναμη του κόσμου που ξεχύνεται στους δρόμους. Ο ρόλος των χριστιανών είναι να υπενθυμίσουν στους μουσουλμάνους ότι δεν πρέπει να συμπεριφέρονται με την αλαζονεία της πλειοψηφίας, αλλά με τη λογική του πατριωτισμού, σύμφωνα με την οποία όλοι είναι ισότιμοι πολίτες».

Οι παραπάνω διαπιστώσεις, που σχετίζονται με την εντεινόμενη εξάπλωση του φαινομένου της θρησκευτικής βίας, μας καλούν σε ευρύτερο προβληματισμό και ορισμένες κριτικές παρατηρήσεις:

1) Το φαινόμενο για το οποίο γίνεται λόγος επιβεβαιώνει, με τον πιο δραματικό τρόπο, τον προβληματικό χαρακτήρα του μονόπλευρα εκκοσμικευμένου μοντέλου της Δύσης, όπως και την αδυναμία της εκκοσμικευμένης διανόησης να κατανοήσει και να προβλέψει δυσάρεστες εξελίξεις που εντάσσονται στην ευρύτερη σφαίρα αυτού που καλείται επιστροφή της θρησκείας ή του Θεού. Επιβεβαιώνει, επίσης, την χρεωκοπία των αναλύσεων που λαμβάνουν υπόψη μόνον οικονομικά και γεωπολιτικά στοιχεία, όπως και την κατάρρευση του σεναρίου εκείνου που ήθελε τον παγκοσμιοποιημένο άνθρωπο να μεταβάλλεται σε μια ύπαρξη παραγωγής και κατανάλωσης, απελευθερωμένης δήθεν από θρησκευτικές δεσμεύσεις και μισαλλοδοξίες.

2) Ο θρησκευτικός φανατισμός δεν αποτελεί φαινόμενο μόνον των ημερών μας, αλλά διαχρονικό πειρασμό για τους πιστούς όλων των θρησκειών που βιάζονται να υποκαταστήσουν την κρίση του Θεού και επείγονται να αποδώσουν δικαιοσύνη στο όνομά Του, αλλά συχνά ενάντια στο θέλημα και τη διδασκαλία Του. Δυστυχώς, από την ιστορία γνωρίζουμε πως είναι άφθονο το αίμα που χύθηκε στο πέρασμα των αιώνων στο όνομα του Θεού. Πολλοί μάλιστα, σοκαρισμένοι από τις εικόνες με αποτρόπαιες πράξεις που λαμβάνουν χώρα στη Μέση Ανατολή, φθάνουν στο σημείο να καταλογίσουν συλλήβδην στο φαινόμενο «θρησκεία» όλο το μίσος και την κτηνωδία που γνώρισε η ανθρώπινη ιστορία. Πιστεύουν δε, πως αν στη θέση της επικρατήσει ο ορθολογισμός και η αποϊεροποίηση των πάντων, η ανθρωπότητα θα οδηγηθεί σε δρόμους ειρήνης και ανοχής. Οι ίδιοι, όμως, αυτοί άνθρωποι ξεχνούν πως μια αποϊεροποιημένη κοινωνία, όπως έχει διαμορφωθεί στη Δύση, αλλά και όπως την ευαγγελίζονται κάποιοι και στην πατρίδα μας, φαίνεται να έχει ήδη πολλά προβλήματα στον ίδιο το χώρο που τη γέννησε. Διαπιστώνουμε δε πως με τον χλευασμό προς κάθε ιερό στοιχείο της ανθρώπινης ζωής, πυροδοτούνται ακραίες θρησκευτικές και φονταμενταλιστές αντιδράσεις.

Άλλωστε, η εξάπλωση του ακραίου ισλαμισμού στη Δύση επιβεβαιώνει πως το φανατικό Ισλάμ ήρθε να αναπληρώσει, με τρόπο βίαιο και ακραίο, το κενό κοινωνικής συνοχής και νοήματος ζωής, που αποτελεί, πλέον, αναμφισβήτητη πραγματικότητα στην Δυτική Ευρώπη και την Βόρεια Αμερική. Βιώνουμε την εκκωφαντική κατεδάφιση του σχεδίου της Δύσης να επιβάλει ένα παγκόσμιο αποϊεροποιημένο και καταναλωτικό μοντέλο ζωής, το οποίο, τεράστιες ομάδες του παγκόσμιου πληθυσμού, όχι απλώς το απέρριψαν, αλλά το δαιμονοποίησαν και μάλιστα, του κήρυξαν ιερό πόλεμο.

3) Αργά, αλλά σταθερά, έρχονται πάλι στο προσκήνιο πολιτικές, αναλύσεις και δράσεις, που λαμβάνουν υπόψη τον συνολικό άνθρωπο, με τις ποικίλες και περίπλοκες ανάγκες του, τα αγωνιώδη υπαρξιακά του ερωτήματα, τις συναισθηματικές του αντιδράσεις και την επιθυμία του να συγκροτεί κοινότητες, όπου θα έχει ρόλο, αξία και σκοπό. Πρόκειται για παραμέτρους, που η χριστιανική Δύση εξοβέλισε από την καθημερινότητα και τους σχεδιασμούς της και τώρα τα βλέπει, βίαια και ανεξέλεγκτα, να αναφύονται εντός των τειχών των μεγαλουπόλεων της.

4) Αναμφισβήτητα, αυτό το οποίο έχουμε επειγόντως ανάγκη είναι μοντέλα ειρηνικής συνύπαρξης, διαλόγου, ανοχής και καταλλαγής μεταξύ θρησκευτικών κοινοτήτων. Τρόποι επικοινωνίας, αλληλογνωριμίας και αποδοχής. Μέθοδοι υπέρβασης του φανατισμού, της μισαλλοδοξίας και της εμπλοκής σε φαύλους κύκλους βίας και αντιποίνων. Αποδεικνύεται πως μόνον μέσα από αυτόν τον δρόμο θα μπορέσουμε να ξαναμιλήσουμε για ένα πολιτισμό με ποιότητα και σεβασμό στη διαφορετικότητα. Ο ευρύτερος γεωγραφικός χώρος, στον οποίον ανήκουμε, αποτελεί αληθινό σχολείο τέτοιων υπερβάσεων. Η περιοχή των Βαλκανίων, μέσα από πολύ αίμα, συγκρούσεις και πόνο, κέρδισε διδάγματα ειρηνικής συνύπαρξης και καταλλαγής μεταξύ θρησκευτικών κοινοτήτων, που η Δύση θα μπορούσε να αξιοποιήσει. Αξιοποιώντας τη σοφία αυτού του χώρου, η Ευρώπη θα μπορούσε να εμπλουτίσει το οπλοστάσιό της απέναντι στον φανατισμό και τον φονταμενταλισμό, όχι με τη λογική των νέων σταυροφοριών, του πολέμου και του ολέθρου, αλλά της ειρήνης, της συνεννόησης και της ανθρωπιάς.

5) Αυτές τις λυτρωτικές δυνατότητες ανέδειξε με τον πλέον σαφή τρόπο, για να αναφέρουμε και ένα παράδειγμα, η σχετικά πρόσφατη Κληρικολαϊκή Συνέλευση της Ορθοδόξου Αυτοκεφάλου Εκκλησίας της Αλβανίας που, μέσα σε κλίμα αδελφοσύνης, συνήλθε, υπό την προεδρία του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Τιράνων, Δυρραχίου και πάσης Αλβανίας κ. Αναστασίου, στις εγκαταστάσεις της Νέας Μονής του Αγίου Βλασίου, στις 26 και 27 Σεπτεμβρίου 2014. Η μεγάλη συμμετοχή, η θεματική των επιτροπών και η εκκλησιαστική ενότητα, πέρα από

κάθε διάκριση και καταγωγή, απέδειξαν για μια ακόμη φορά την δυνατότητα λυτρωτικής παρέμβασης της Ορθόδοξης Εκκλησίας στον κόσμο, όταν αυτή παραμένει πιστή στις βιβλικές της καταβολές, την Πατερική της παράδοση και την συγκρότησή της γύρω από το πρόσωπο του τοπικού Επισκόπου. Και όλα αυτά σε μια περιοχή ταλαιπωρημένη από εθνοτικές συγκρούσεις, ανατροπές και οξυμένα κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα. Όπως τόνισε και Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος κ. Αναστάσιος στην σχετική ομιλία του με θέμα: «Παράδοση και όραμα της ειρηνικής συνυπάρξεως των θρησκευτικών κοινοτήτων στην Αλβανία», «Το ζητούμενο δεν είναι απλώς ανεξιθρησκία, απλή ανοχή, αποφυγή της θρησκείας σε ποικίλους παροξυσμούς, αλλά κάτι πολύ πιο θετικό: Αμοιβαίος σεβασμός και κατανόηση, αλληλεγγύη, δημιουργική συνεργασία σε κοινές ανθρωπιστικές επιδιώξεις και στην επαγρύπνηση για το οικοσύστημα της περιοχής, σταθερή προσπάθεια για κοινωνική αρμονία, ανθεκτική έμπρακτη αγάπη». Και κατέληξε με τη ρήση του Αγίου Μαξίμου, που εμπερικλείει όλη την ουσία της προσφοράς της Ορθόδοξης Εκκλησίας σ' ένα διασπασμένο κόσμο: «Ο αγαπών τον Θεόν ου δύναται μη και πάντα άνθρωπον ως εαυτόν αγαπήσαι».

β) Το φαινόμενο του θρησκευτικού φανατισμού, όμως, καλεί και εμάς τους Ορθόδοξους Έλληνες σε μετάνοια και αυτοκριτική εγρήγορση καθώς και στην υπέρβαση του διαχρονικού πειρασμού μας πως είμαστε ο νέος περιούσιος, ο νέος εκλεκτός λαός του Θεού, ένας πειρασμός που συχνά οδηγεί στον αποκλεισμό των άλλων και των διαφορετικών, καθώς και στην απόρριψη των ξένων, των προσφύγων και των μεταναστών. Επιτρέψτε μου να θυμίσω στην αγάπη σας ότι είμαστε αληθινοί χριστιανοί στο μέτρο και το βαθμό που παραμένουμε πιστοί στην ευαγγελική εντολή της αγάπης όλων ανεξαιρέτως των ανθρώπων, ανεξαρτήτως φυλής, φύλου, θρησκείας, κοινωνικής τάξης και προέλευσης, μιας αγάπης που περιλαμβάνει ακόμη και τους εχθρούς, είμαστε αυθεντικοί ορθόδοξοι, όταν δεν υποκύπτουμε στον πειρασμό να επιβάλουμε, με τα κοσμικά μέσα, τη βασιλεία του Θεού και να εκριζώσουμε με τη βία τα ζιζάνια που εμποδίζουν ή καθυστερούν την έλευσή της. Και είμαστε πιστοί στο διαχρονικά οικουμενικό πνεύμα του Ελληνισμού, όταν παραμένουμε ανοιχτοί και καταδεκτικοί σε όσους, διά των γραμμάτων, της παιδείας και της υιοθέτησης των αξιών μας επιθυμούν να ενταχθούν, να ζήσουν και να προκόψουν στην κοινωνία μας.

Εν κατακλείδι,

Σε ένα κόσμο βίας και ποικιλώνυμων συγκρούσεων, οι χριστιανοί καλούνται να δώσουν σήμερα τη δική τους απάντηση και μαρτυρία. Μια απάντηση πιστή στο πνεύμα του Ευαγγελίου, και ιδιαίτερα στο σταυρικό ήθος της αγάπης, της συγχώρησης και της αποδοχής/υποδοχής στο πρόσωπο του κάθε άλλου της εικόνας του Θεού· και μιας μαρτυρίας που δεν εξαντλείται στα ωραία λόγια και

τις ιδεολογικού τύπου διακηρύξεις, αλλά που, μιμούμενη το ήθος των αγίων και των μαρτύρων της Εκκλησίας, δίνει έμπρακτες απαντήσεις και δεν διστάζει, όπως στην περίπτωση των χριστιανών της Μέσης Ανατολής, από πιστότητα στο λόγο του Χριστού και από αγάπη για όλους, ακόμη και για τους ίδιους τους δήμιους, να φτάσει μέχρι και το μαρτύριο.